

שניים מקרא ואחד תרגום

הקדמה:

בספר מטה יהודה כתב דאם הוא קורא מתחלת השבוע והלאה הוא גם כן בכלל מצוה מן המובחר... וכן בספר מעשה רב כתב בהנהגת הגר"א שהיה נוהג תיכף אחר התפלה בכל יום לקרוא מקצת מהסדרה שנים מקרא ואחד תרגום ומסיים בערב שבת.

ג. עד מתי ניתן לקרוא

בעניין מועד השלמת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום לכתחילה, כתבו התוספות:

המשך תוספות הנ"ל:

וזמן השלמה, יש במדרש: ג' דברים צוה רבינו הקדוש לבניו בשעה שנפטר (ואחד מהם): שלא תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה. משמע דקודם אכילה צריך להשלימה. ומיהו אם השלימה לאחר אכילה שפיר דמי. **מכל מקום מצוה מן המובחר קודם אכילה.**

בדיעבד, כשלא השלים הקריאה קודם סעודת הבוקר בשבת, נחלקו הראשונים עד מתי יוכל להשלים:

בית יוסף אורח חיים סימן רפה:

כיון שמתחילין אחרת (את הפרשה הבאה **בתפילת המנחה**), עבר זמנה של זאת. כן כתב הכל בו בשם הרבינו פרץ.

הגהות מיימוניות הלכות תפילה פרק יג הלכה כה:

וזמן השלמה קודם אכילה כדאיתא במדרש... אבל בדיעבד אם לא השלים קודם אכילה בשבת יכול להשלים **עד ד' בשבת**. כן מצאתי בשם מורי רבינו זצ"ל.

בהמשך דברי ההגהות מיימוניות מובאת דעה נוספת:

המשך הגהות מיימוניות הנ"ל:

וכתב רבינו שמחה, אף על פי שעיקר מצוה כל פרשה בכל שבת עם הציבור, אם לא עשה כן, ישלים כולם **בשמיני עצרת** שבו גומרים הציבור.

השולחן ערוך התייחס לכל הדעות הנזכרות, ופסק כך:

שולחן ערוך סימן רפה סעיף ד:

מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת, ואם לא השלים קודם אכילה ישלים אחר אכילה עד המנחה. ויש אומרים עד רביעי בשבת. ויש אומרים עד שמיני עצרת.

❖ נסה לבאר את טעם כל אחת מן השיטות.

כאשר השולחן ערוך מביא דעה אחת בסתם ודעה אחרת בשם 'יש אומרים', בדרך כלל הוא פוסק כדעה הראשונה. על פי זה כתב כף החיים:

כף החיים סימן רפה ס"ק כו:

כיון שמתחילין (פרשה) אחרת (בתפילת מנחה), עבר זמנה של זאת... וכן דעת השולחן ערוך שסתם כן כסברא ראשונה.

אעפ"כ, ניתן לראות שהפוסקים התייחסו לשתי הדעות הנוספות, ובפרט באופן שלא הספיק לקרוא קודם לכן.

ואף כף החיים התייחס למקרה דומה:

כף החיים סימן רפה ס"ק ט:

חולה וחש בעיניו, פטורים ואין צריכים לשמוע מאחר. (רדב"ז, מחזיק ברכה). ומכל מקום נראה דיש להשלימה אחר שיתרפא, כדי שלא תהא תורתו של שניים מקרא ואחד תרגום חסירה בשנה ההיא.

בנוסף לקריאה בתורה שבבית הכנסת, תיקנו חכמים לכל יחיד ויחיד לקרוא בכל שבוע את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום, (כלומר, לקרוא כל פסוק פעמיים וגם את תרגום אונקלוס שעליו).

אחד מטעמי תקנה זו הוא לרכוש בקיאות בפסוקי התורה. על ידי קריאה זו, כל אדם זוכה לחבר את הלימוד הפרטי שלו ללימוד התורה של הציבור.

שאלה: חייל שלא הספיק לקרוא את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום לפני השבת ובמהלכה, בשל העשייה הצבאית האינטנסיבית, עד מתי יוכל להשלים את הקריאה?

א. מקור הדין

תלמוד בבלי ברכות דף ח עמוד א, עמוד ב:

אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום... וכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו.

הנהגה זו נפסקה בשולחן ערוך כחובה גמורה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן רפה סעיף א:

אף על פי שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בציבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע שניים מקרא ואחד תרגום.

פסקי תשובות אורח חיים סימן רפה אות א:

הגם שפירשו חכמינו ז"ל מתן שכרה, מה שלא מציו כל כך בשאר מצוות, אין משמעות הדברים שמצוה זו הידור הוא וענין סגולי בעלמא, אלא חובה גמורה היא על כל אחד ואחד.

ב. ממתי ניתן להתחיל לקרוא

המשך הגמרא ברכות לעיל:

רב ביבי בר אבי... סבר לאקדומינהו (להקדים את קריאת הפרשיות קודם שיקראו בהן הציבור, ולסיים את כל הפרשיות תוך שבת אחת או שתיים), אמר ליה הווא סבא, תנינא (שנינו בברייתא): **ובלבד שלא יקדים** ושלא יאחר. כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה (לבניו): אשלימו פרשיותיכו **עם הצבור** שנים מקרא ואחד תרגום.

נמצא אם כן שלא ניתן להקדים את הקריאה לפני הציבור. לשאלה ממת' נחשבת קריאתו 'עם הציבור', התייחסו התוספות:

תוספות ברכות דף ח עמוד ב ד"ה ישלים:

נראה דכל השבוע, מכיון דמתחילין לקרות הפרשה דהיינו **ממנחת שבת** ואילך עד שבת הבאה נקראת 'עם הצבור'.

שולחן ערוך סימן רפה סעיף ג:

מיום ראשון ואילך חשוב עם הצבור.

משנה ברורה על השולחן ערוך:

ז. מיום ראשון ואילך - כיון שמתחילין במנחתא דשבתא לקרות פרשת שבוע הבא נחשב שוב הקורא כקורא עם הציבור, ואם כן מה שכתב המחבר מיום ראשון ואילך לאו דוקא הוא.

אף שכך הוא עיקר הדין, נחלקו האחרונים מהו הזמן המועדף לקריאת שניים מקרא ואחד תרגום:

משנה ברורה על השולחן ערוך הנ"ל ס"ק ח:

כמה אחרונים כתבו דמן המובחר הוא לקרותה (כולה) בערב שבת...

והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

❖ **חוה דעתך, מדוע כה חשוב שקריאת שניים מקרא ואחד תרגום תהיה דווקא 'עם הציבור'?**

ד. אופן הקריאה

משנה ברורה סימן רפה ס"ק ב:

ובענין הקריאה, יש דעות בזה בין אחרונים: יש אומרים שיקרא כל פסוק ב' פעמים ותרגום עליו. ויש אומרים שיקרא כל פרשה ב' פעמים ואח"כ התרגום. היינו שיקרא כל פרשה פתוחה או סתומה ב' פעמים ואח"כ התרגום... או אחר מקום שנראה יותר הפסק ענין.

באחרונים מובאים אופנים נוספים לקריאת שניים מקרא ואחד תרגום. אולם למעשה, כתב ערוך השולחן, שיוצאים ידי חובה בכל דרך שהיא:

ערוך השולחן אורח חיים סימן רפה סעיף ז:

ולכן נראה לעניות דעתי דאין קפידא, ויכול לעשות כמו שירצה, דלכולם יש פנים בהלכה. ואפשר שגם יוכל לעשות פעמים כך ופעמים כך. ואי סלקא דעתך (ואם תעלה על דעתך) שיש קפידא לעשות דווקא כך או כך, לא הוה שתקי (היו שותקים) רבותינו הראשונים מלפרשה.

ה. קריאת שניים מקרא ואחד תרגום בזמן קריאת התורה

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לט עמוד א:

אמר רבא בר רב הונא: כיון שנפתח ספר תורה, אסור לספר אפילו בדבר הלכה.

אולם נחלקו הראשונים בעניין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה:

אור זרוע חלק א סימן יא:

וראיתי את מורי הרב רבינו יהודה החסיד זצ"ל ואת מורי הרב רבינו אברהם זצ"ל בן הרב ר' משה זצ"ל, שהיו קורין שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת שליח צבור את ספר תורה. ואומר אני כי זה מותר לכולי עלמא, הואיל דבאותו ענין (שקורא השליח ציבור) קא עסיק (הוא עוסק).

❖ מהי נקודת ההבדל שבין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום לשאר לימוד תורה?

בהגהות מיימוניות הביא את דברי האור זרוע הנ"ל, אך לאחר מכן מביא את שיטת רבו שחולק ואוסר:

הגהות מיימוניות הלכות תפילה פרק יב אות ז:

אמנם אני ראיתי את מורי רבינו (המהר"ם מרוטנבורג), שלעולם כשחזר את הפרשה בעת ההיא שתק בזמן ששליח ציבור קורא, ואזניו אל ספר התורה, עד בין גברא לגברא (עד בין עולה לעולה). וכן מצאתי שכתבו תלמידיו מפיו שאסור לחזור את הפרשה או ללמוד שום דבר בשעה שקוראים הפרשה.

הכרעת השולחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קמו סעיף ב:

ולקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה - שרי (מותר)... והנכון שבכל הפרשיות ראוי למדקדק בדבריו לכיון דעתו ולשומעם מפי הקורא.

להיתר זה ישנם כמה סייגים, כמבואר בילקוט יוסף:

ילקוט יוסף סימן רפה סעיף ח:

וכל זה כשקורא הפרשה **בלחש ויש עשרה בלעדיו** המקשיבים לשליח צבור, או שקודם קריאת התורה **היסב פניו לצד** והתחיל לקרוא.

בניגוד לדעת השולחן ערוך, כמה אחרונים החמירו יותר, והובאו דבריהם במשנה ברורה:

משנה ברורה סימן רפה ס"ק יד:

במגן אברהם (בסימן קמ"ו) הביא בשם השל"ה שמחמיר בזה, אלא **הכל צריכין לשמוע הקריאה מפי השליח ציבור**. וכן הוא דעת הגר"א שהובא בספר מעשה רב, דצריך לשמוע כל תיבה ותיבה ולראות בחומש, ולא יסייע להקורא כלל.

למרות זאת, גם למחמירים יש אופנים שבהם ניתן להקל יותר, וכמובא בהמשך דברי המשנה ברורה:

המשך משנה ברורה הנ"ל:

ומשמע... דרך **בין גברא לגברא** מותר. ומכל מקום נראה **דלקרוא בלחש מלה במלה עם השליח ציבור** אין להחמיר בזה, כיון שמכוין אז גם לשמוע כל תיבה מפי השליח ציבור.

וכן הורה הגר"ע יוסף למי ששעתו דחוקה:

שו"ת יחוה דעת חלק ב סימן לז:

ומכל מקום יותר נכון להורות למי ששעתו דחוקה ומצומצמת ואין לו פנאי לקרוא לעצמו שנים מקרא ואחד תרגום, שיקרא בלחש את כל הפרשה עם השליח צבור הקורא בתורה, פסוק בפסוק, ושוב יחזור ויקראנה פעם שנית בביתו, ואחר כך יקרא פעם אחת את כל התרגום.

ו. הלכה למעשה

א. יש לקרוא את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום, מלבד קריאת התורה שבבית הכנסת.

ב. ניתן להתחיל לקרוא את הפרשה הבאה שניים מקרא ואחד תרגום כבר מיום ראשון (ואף מתפילת מנחה של שבת שלפניו).

ג. מצוה מן המובחר שישלים הקריאה קודם שיאכל סעודת שחרית של שבת (בה קוראים את הפרשה), אך לא יאחר את הסעודה לאחר חצות היום לשם כך. אם לא השלים את הקריאה קודם הסעודה, ישלים עד לתפילת המנחה.

ד. בדיעבד, יסיים את הקריאה עד יום שלישי, ועל כל פנים עד שמיני עצרת.

ה. חייל שזמנו דחוק, רשאי לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום בזמן קריאת התורה, כדלהלן:

במידת האפשר, יקרא פעם אחת במקביל לקריאת הקורא, וישלים קריאה נוספת ותרגום בין העליות (או לאחר הקריאה). במקום דחוק, רשאי לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום בלחש בפני עצמו (אף שבשל כך אינו מאזין לקריאת בעל הקורא), בתנאי שיש מבלעדיו עשרה המקשיבים לקריאת הקורא.

ז. באופן הקריאה ישנם מנהגים שונים, והמרכזיים שבהם: לקרוא כל פסוק פעמיים מקרא ואחד תרגום, או לקרוא כל פרשייה פתוחה או סתומה פעמיים ואחר כך את תרגומה. עם זאת, כמעט בכל דרך שקרא את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום - יצא ידי חובתו. "כל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכים לו ימיו ושנותיו".

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד כתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן
כתיבה ועריכה: טור' ר' יהודה בן חיים
נשמח להצעות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
הקו הפתוח: 052-9414414

